

LẬP TRÌNH HỆ THỐNG

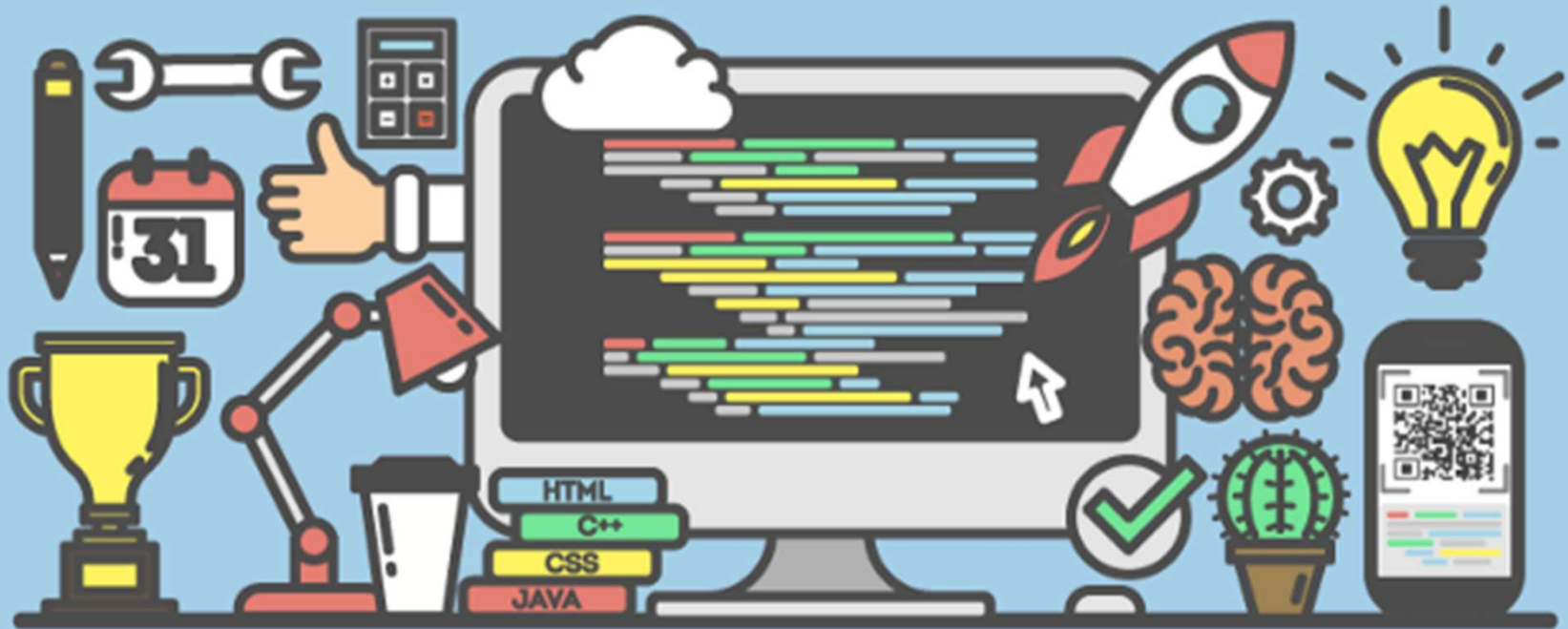
ThS. Đỗ Thị Thu Hiền
(hiendtt@uit.edu.vn)

TRƯỜNG ĐH CÔNG NGHỆ THÔNG TIN - ĐHQG-HCM
KHOA MẠNG MÁY TÍNH & TRUYỀN THÔNG
FACULTY OF COMPUTER NETWORK AND COMMUNICATIONS

Tầng 8 - Tòa nhà E, trường ĐH Công nghệ Thông tin, ĐHQG-HCM
Điện thoại: (08)3 725 1993 (122)

Ôn tập cuối kỳ

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- **Giải đáp các bài tập**

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- **Giải đáp các bài tập**

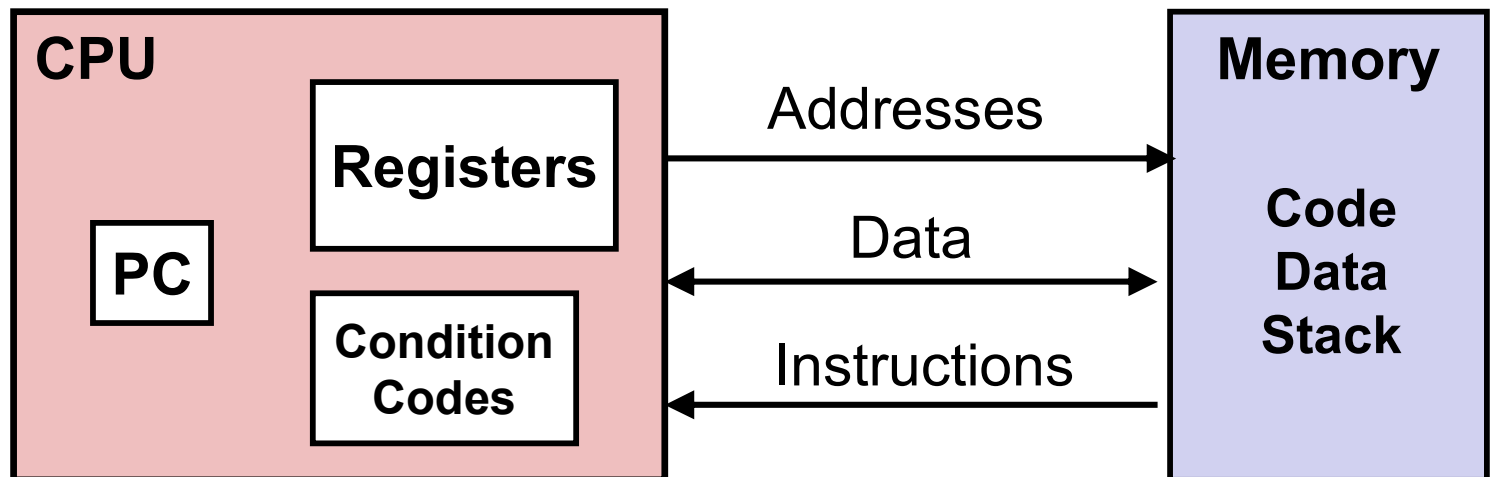
Các thành phần của hệ thống

■ CPU

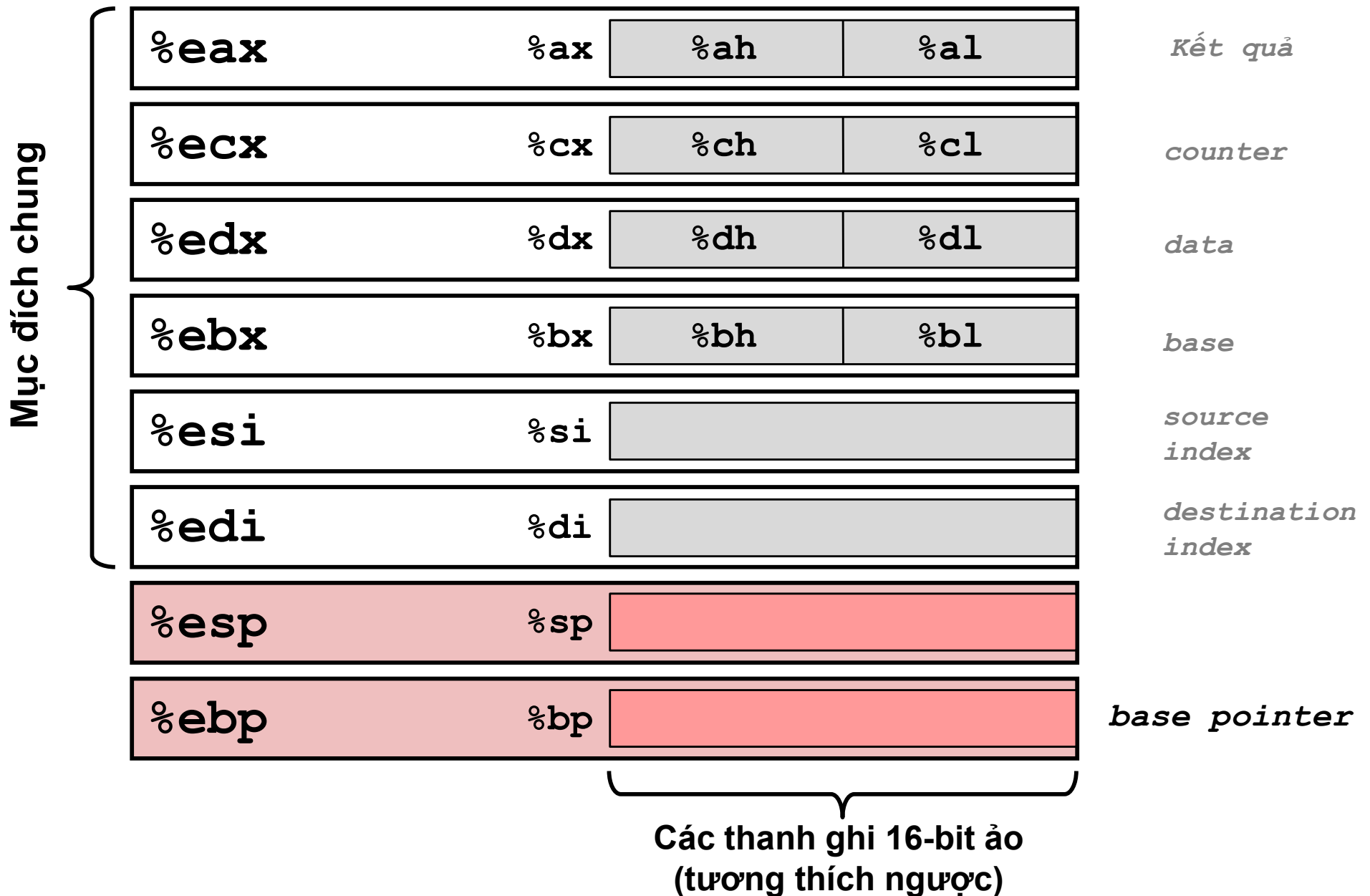
- Bộ tính toán ALU
- Thanh ghi (Register)
- Bộ nhớ cache (L1, L2, L3)

■ Bộ nhớ chính

- Ổ đĩa: SSD, HDD

Các thanh ghi IA32 – 8 thanh ghi 32 bit

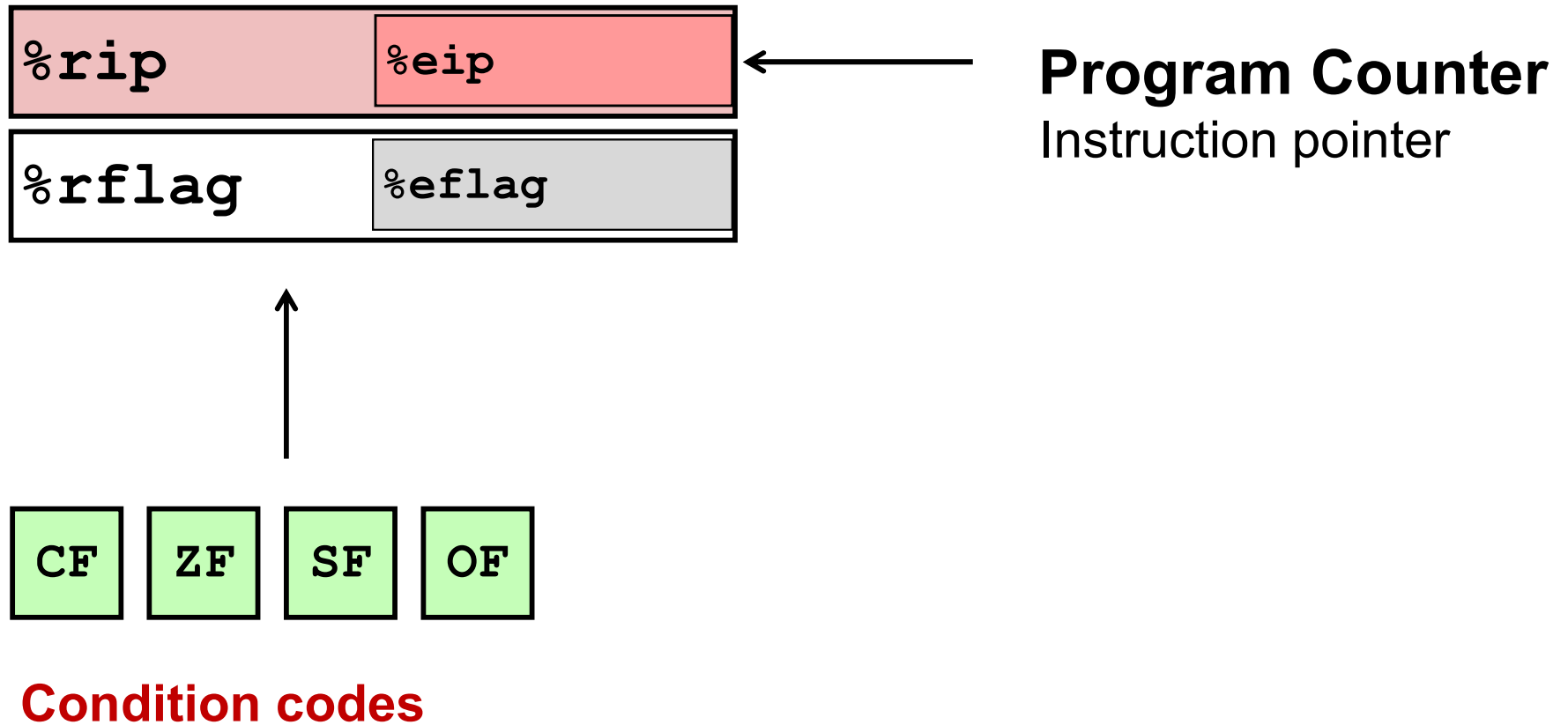
Các thanh ghi trong x86-64

%rax	%eax
%rbx	%ebx
%rcx	%ecx
%rdx	%edx
%rsi	%esi
%rdi	%edi
%rsp	%esp
%rbp	%ebp

%r8	%r8d
%r9	%r9d
%r10	%r10d
%r11	%r11d
%r12	%r12d
%r13	%r13d
%r14	%r14d
%r15	%r15d

16 thanh ghi 64 bit

Một vài thanh ghi đặc biệt

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- Giải đáp các bài tập

Khác biệt giữa các định dạng AT&T vs Intel

■ Khác biệt giữa 2 định dạng assembly: AT&T vs Intel

	AT&T	Intel
Thứ tự toán hạng	<code>movl source, dest</code>	<code>mov dest, source</code>
Thanh ghi	Có % trước tên thanh ghi <code>%eax</code>	Không có prefix trước tên thanh ghi <code>eax</code>
Lệnh mov	Có suffix <code>movl, movlq, movb...</code>	Không có suffix <code>mov</code>
Địa chỉ ô nhớ	<code>8(%ebp)</code>	<code>[ebp + 8]</code>
Có thể thấy ở đâu?	gcc: option <code>-masm=att</code> (mặc định) objdump: option <code>-M att</code> (mặc định)	<ul style="list-style-type: none">• IDA Pro• gcc: option <code>-masm=intel</code>• objdump: option <code>-M intel</code>

Lệnh mov với định dạng AT&T

	Source	Dest	Src, Dest	C Analog
movq	Imm	Reg	movl \$0x4, %rax	temp = 0x4;
		Mem	movl \$-147, (%rax)	*p = -147;
	Reg	Reg	movl %rax, %rdx	
		Mem	movl %rax, (%rdx)	*p = temp;
	Mem	Reg	movl (%rax), %rdx	temp = *p;

Lệnh với định dạng AT&T

Instruction hợp lệ	Instruction không hợp lệ
<code>movl Imm, Reg</code> <code>movl Imm, Mem</code> <code>movl Reg, Reg</code> <code>movl Reg, Mem</code> <code>movl Mem, Reg</code>	<code>movl Reg, Imm</code> <code>movl Mem, Imm</code> <code>movl Imm, Imm</code> <code>movl Mem, Mem</code>

- **Imm**: hằng số, có ký hiệu \$ phía trước
- **Reg**: các thanh ghi hỗ trợ trên hệ thống, có ký hiệu % phía trước
- **Mem**: địa chỉ ô nhớ, có thể là địa chỉ cụ thể như 0x100 hay (0x100), hoặc là biểu thức biểu diễn *Imm(Reg1, Reg2, Imm)*
- Bảng trên đúng với mọi câu lệnh assembly khác

Lưu ý: Suffix cho lệnh trong AT&T

- Quyết định số byte dữ liệu sẽ được xử lý, ví dụ lệnh `mov`
 - `movb` 1 byte
 - `movw` 2 bytes
 - `movl` 4 bytes
 - `movq` 8 bytes (dùng với các thanh ghi x86_64)
 - `mov` Số bytes tùy ý (phù hợp với tất cả số byte ở trên)
- Lưu ý: **Các thanh ghi** dùng trong lệnh `mov` cần đảm bảo phù hợp với **suffix**
 - Số byte dữ liệu sẽ được move

? Có bao nhiêu lệnh `mov` **hợp lệ** trong các lệnh bên?

```
movl %eax, %ebx
```

```
movb $123, %bl
```

```
movl %eax, %bl ❌
```

```
movb $3, (%ecx)
```

```
mov (%eax), %bl
```

Các chế độ đánh địa chỉ bộ nhớ đầy đủ

■ Dạng tổng quát nhất

$$D(\text{Rb}, \text{Ri}, \text{S}) \quad \text{Mem}[\text{Reg}[\text{Rb}] + \text{S} * \text{Reg}[\text{Ri}] + D]$$

- D: Hằng số “dịch chuyển” 1, 2, hoặc 4 bytes
- Rb: Base register: Bất kỳ thanh ghi nào được hỗ trợ
- Ri: Index register: Bất kỳ thanh ghi nào, ngoại trừ **%rsp** hoặc **%esp**
- S: Scale: 1, 2, 4, hoặc 8

■ Các trường hợp đặc biệt

$$(\text{Rb}, \text{Ri}) \quad \text{Mem}[\text{Reg}[\text{Rb}] + \text{Reg}[\text{Ri}]]$$

$$D(\text{Rb}, \text{Ri}) \quad \text{Mem}[\text{Reg}[\text{Rb}] + \text{Reg}[\text{Ri}] + D]$$

$$(\text{Rb}, \text{Ri}, \text{S}) \quad \text{Mem}[\text{Reg}[\text{Rb}] + \text{S} * \text{Reg}[\text{Ri}]]$$

leal vs movl

- Với **src** là 1 biểu thức tính toán địa chỉ
- **movl Src, Dst**
 - Tính toán địa chỉ ô nhớ dựa trên biểu thức tính toán ở **Src**
 - Truy xuất đến ô nhớ có địa chỉ tính toán được để lấy dữ liệu
 - Đưa dữ liệu lấy được vào **Dst**
- **leal Src, Dst**
 - Tính toán địa chỉ ô nhớ dựa trên biểu thức tính toán ở **Src**
 - **Không truy xuất ô nhớ**
 - Gán trực tiếp địa chỉ tính toán được cho **Dst**
 - Ứng dụng: tính toán các biểu thức toán học

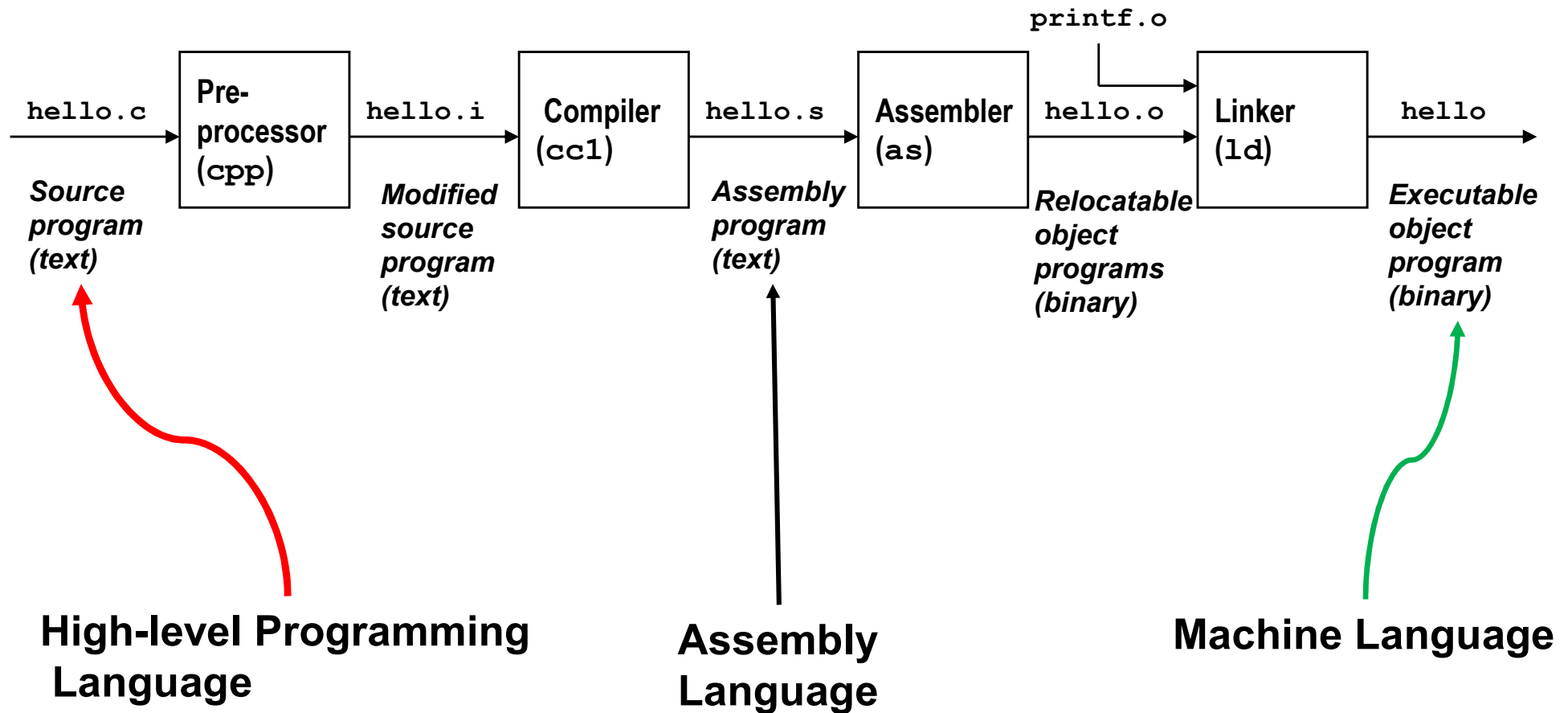
Một số lệnh assembly toán học

Instruction		Effect	Description
leal	S, D	$D \leftarrow \&S$	Load effective address
INC	D	$D \leftarrow D + 1$	Increment
DEC	D	$D \leftarrow D - 1$	Decrement
NEG	D	$D \leftarrow -D$	Negate
NOT	D	$D \leftarrow \sim D$	Complement
ADD	S, D	$D \leftarrow D + S$	Add
SUB	S, D	$D \leftarrow D - S$	Subtract
IMUL	S, D	$D \leftarrow D * S$	Multiply
XOR	S, D	$D \leftarrow D \wedge S$	Exclusive-or
OR	S, D	$D \leftarrow D \mid S$	Or
AND	S, D	$D \leftarrow D \& S$	And
SAL	k, D	$D \leftarrow D \ll k$	Left shift
SHL	k, D	$D \leftarrow D \ll k$	Left shift (same as SAL)
SAR	k, D	$D \leftarrow D \gg_A k$	Arithmetic right shift
SHR	k, D	$D \leftarrow D \gg_L k$	Logical right shift

Nội dung

- **Các nội dung ôn tập:**
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- Giải đáp các bài tập

Chuyển đổi từ mã nguồn sang file thực thi

Hiểu các chương trình assembly

- Ngôn ngữ assembly (*chi tiết ở mục trước*)
- Lập trình mức máy tính (machine-level)
 - Kiểu dữ liệu
 - Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp,...)
 - Thủ tục/Hàm và Stack
 - Mảng, Structure, Union
- Linking
- Các topic liên quan đến ATTT
 - Reverse engineering
 - Buffer overflow
 - Truy xuất ngoài mảng

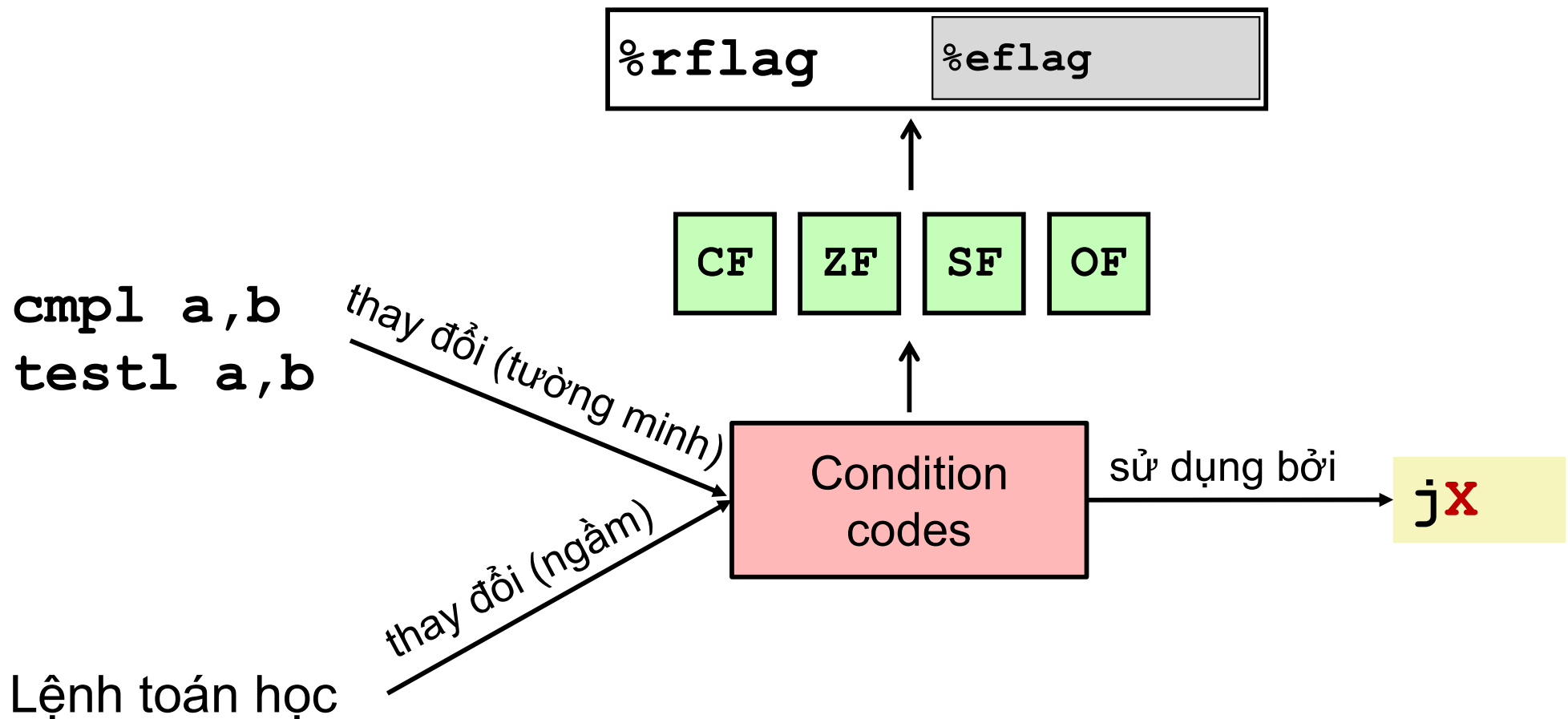
Lập trình mức máy tính (1)

■ Kiểu dữ liệu

C Data Type	Typical 32-bit	Typical 64-bit	x86-64
char	1	1	1
short	2	2	2
int	4	4	4
long	4	8	8
float	4	4	4
double	8	8	8
long double	–	–	10/16
pointer	4	8	8

Lập trình mức máy tính (2)

■ Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp...)

Các câu lệnh jump

■ Các instruction jX

- jX label
- Nhảy đến đoạn mã khác (được gán nhãn label) để thực thi dựa trên các condition codes.

jX	Điều kiện	Mô tả
jmp	1	Nhảy không điều kiện
je	ZF	Equal / Zero
jne	~ZF	Not Equal / Not Zero
js	SF	Negative
jns	~SF	Nonnegative
jg	$\sim (SF \wedge OF) \ \& \ \sim ZF$	Greater (Signed)
jge	$\sim (SF \wedge OF)$	Greater or Equal (Signed)
jl	$(SF \wedge OF)$	Less (Signed)
jle	$(SF \wedge OF) \mid ZF$	Less or Equal (Signed)
ja	$\sim CF \ \& \ \sim ZF$	Above (unsigned)
jb	CF	Below (unsigned)

Các câu lệnh jump kết hợp với so sánh

- Các lệnh jump thường kết hợp với các lệnh so sánh/test
 - Kết quả của lệnh so sánh/test quyết định có thực hiện jump hay không.

```
cmpl src2, src1
```

```
jX label
```

jX	Điều kiện nhảy
je	src1 == src2
jne	src1 != src2
jg	src1 > src2
jge	src1 ≥ src2
jl	src1 < src2
jle	src1 ≤ src2

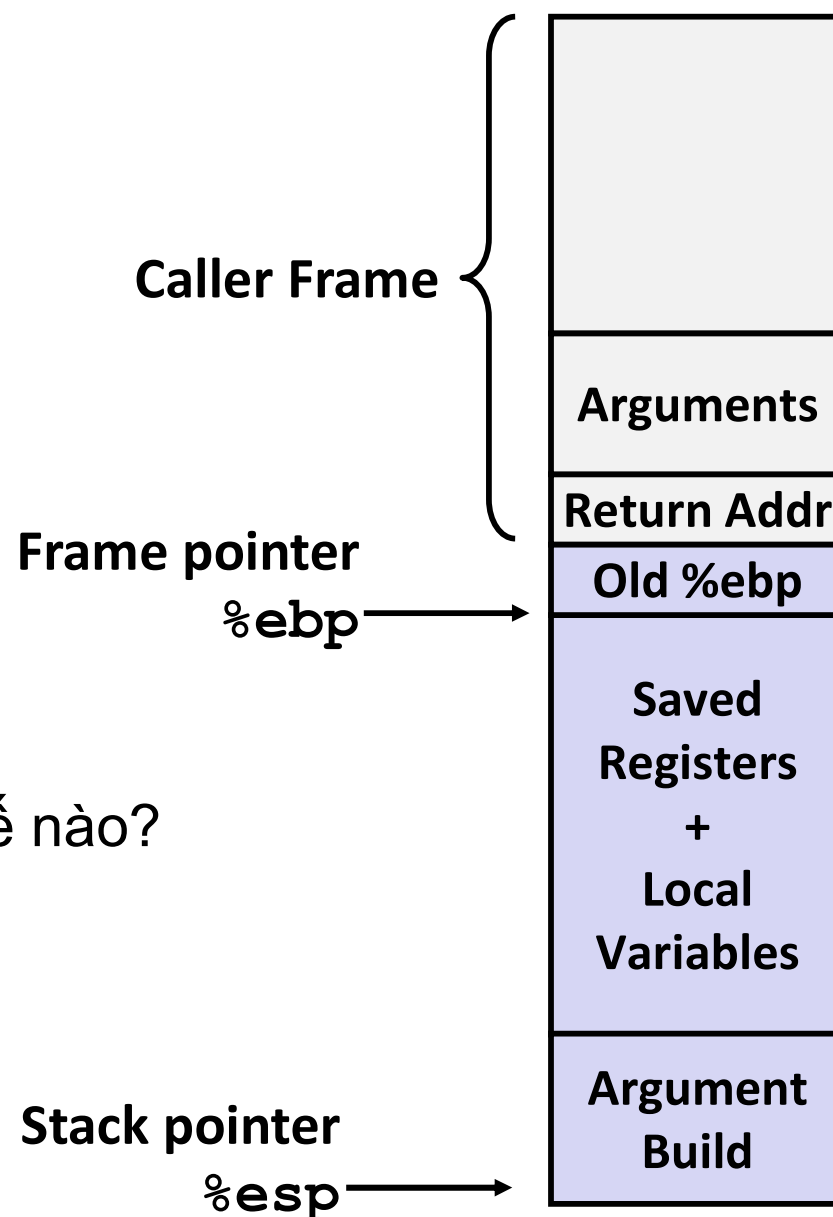
Lập trình mức máy tính (3)

- Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp...): Từ C sang assembly
 - Code C → Goto Version → Assembly
- Điều khiển luồng (rẽ nhánh, vòng lặp...): Từ assembly sang C
 - Rẽ nhánh: các điều kiện so sánh, các đoạn code tương ứng với trường hợp đúng/sai
 - Vòng lặp: điều kiện dừng, cập nhật, thân vòng lặp...

Lập trình mức máy tính (4)

■ Thủ tục/Hàm và stack

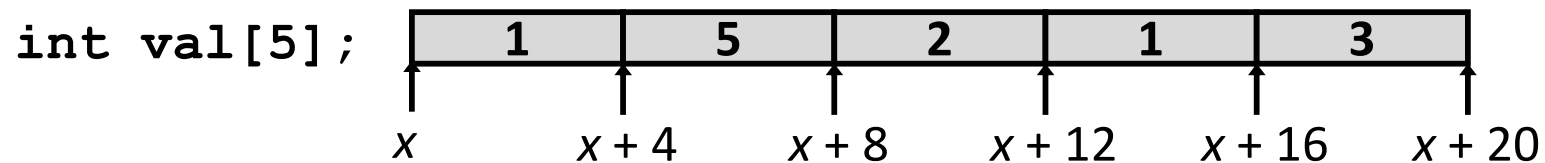
- Stack: %ebp và %esp
 - Tác dụng?
 - Vị trí trở đến?
- Push/Pop
- Call
- Ret
- Địa chỉ trả về, giá trị trả về?
- Vị trí các tham số/biến cục bộ
- IA32 và x86_64 khác nhau như thế nào?

Lập trình mức máy tính (5)

■ Mảng, Structure, Union

- Mảng 1 chiều/2 chiều
- Căn chỉnh trong structure
- Cách xác định vị trí của các thành phần trong mảng/structure/union
- Kích thước tổng của mảng/structure/union
- Truy xuất, gán giá trị cho mảng/structure/union
- Alignment trong structure/union

Lập trình mức máy tính (6)

■ Linking

- Thành phần trong chương trình nào được xem xét là symbol?
- Các kiểu symbol: global, external, local
- Luật phân giải symbol trùng tên: strong hay weak symbol
- *Tái định vị (relocation)*
- Một số section trong cấu trúc ELF: `.text`, `.data`, `.bss`, `.symtab`

Lập trình mức máy tính (7)

- **Các topic liên quan đến ATTT**
 - Reverse Engineering (Dịch ngược)
 - Buffer overflow (Tràn bộ đệm)
 - Truy xuất bên ngoài mảng

HẾT NỘI DUNG ÔN THI :>

Nội dung

- Các nội dung ôn tập:
 - Các thành phần của hệ thống
 - Assembly Instruction (AT&T)
 - Lập trình mức máy tính
- **Giải đáp các bài tập**

Nội dung

■ Các chủ đề chính:

- 1) Biểu diễn các kiểu dữ liệu và các phép tính toán bit
- 2) Ngôn ngữ assembly
- 3) Điều khiển luồng trong C với assembly
- 4) Các thủ tục/hàm (procedure) trong C ở mức assembly
- 5) Biểu diễn mảng, cấu trúc dữ liệu trong C
- 6) Một số topic ATTT: reverse engineering, bufferoverflow
- 7) Linking trong biên dịch file thực thi
- 8) Phân cấp bộ nhớ, cache (tự tìm hiểu)

■ Lab liên quan

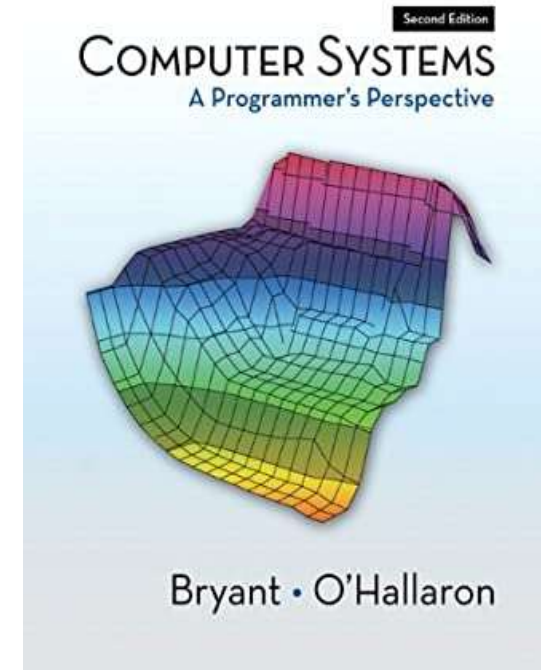
▪ Lab 1: Nội dung <u>1</u>	▪ Lab 4: Nội dung 1, <u>2</u> , 3, <u>4</u> , 5, <u>6</u>
▪ Lab 2: Nội dung 1, <u>2</u> , <u>3</u>	▪ Lab 5: Nội dung 1, <u>2</u> , 3, <u>4</u> , 5, <u>6</u>
▪ Lab 3: Nội dung 1, <u>2</u> , <u>3</u> , <u>4</u> , <u>5</u> , <u>6</u>	▪ Lab 6: Nội dung <u>1</u> , <u>2</u> , <u>3</u> , <u>4</u> , <u>5</u> , <u>6</u>

Giáo trình

■ Giáo trình chính

Computer Systems: A Programmer's Perspective

- Second Edition (CS:APP2e), Pearson, 2010
- Randal E. Bryant, David R. O'Hallaron
- <http://csapp.cs.cmu.edu>

■ Tài liệu khác

- *The C Programming Language*, Second Edition, Prentice Hall, 1988
 - Brian Kernighan and Dennis Ritchie
- *The IDA Pro Book: The Unofficial Guide to the World's Most Popular Disassembler*, 1st Edition, 2008
 - Chris Eagle
- *Reversing: Secrets of Reverse Engineering*, 1st Edition, 2011
 - Eldad Eilam

**KEEP
CALM**

AND

**ENJOY YOUR
SEMESTER :)**